

Technologie bijsturen, in plaats van alleen maar volgen

Tekst: Symen van der Zee

Steven Dorrestijn is lector Ethiek en Technologie bij Saxion. Zijn onderzoek richt zich op de impact van technologie in de samenleving en het ontwerpen van middelen om hier meer grip op te krijgen. Voor hem is duidelijk dat technologie altijd zowel een vloek als een zegen is: ‘Het heeft altijd goede kanten, je kan er altijd wel wat mee, maar het kan ook zo doorslaan en negatief worden.’

Alleen al dat besef, het besef dat technologie ambivalent is, is volgens Steven Dorrestijn extra van belang voor het onderwijs. Technologie heeft volgens hem de neiging ons te overkomen: ‘Neem zoiets als ChatGPT, daarbij is sprake van een sterke *technology push*. De doelen volgen de technologie. Maar waar hebben we die technologie nu echt voor nodig?’ Een voorbeeld van een doel dat bij ChatGPT is gevonden, is de *Artificial Intelligent (AI)* tutor: ‘Het beste onderwijs is waarschijnlijk een leerkracht die het onderwijs heel goed op je afstemt en je enthousiasmeert. Als een AI-tutor dat kan, als die je helpt en ondersteunt, dan zit je heel dicht bij dat ideale onderwijs. Tegelijk is ChatGPT daar niet specifiek voor gemaakt. Dit positieve doel van tutor is bij de technologie gezocht en dus niet andersom. Eigenlijk is dat de omgekeerde wereld.’

EIGEN DYNAMIEK

Op de vraag of technologie een eigen dynamiek heeft, waar we eigenlijk geen grip op hebben, zegt Dorrestijn: ‘Het is een beetje waar, het lijkt een eigen dynamiek te hebben. Maar dan is de vervolgvraag waardoor dit komt. Is het echt een technische noodzakelijkheid, los van de mens? En dat is niet zo. Het is een vermenging van technische mogelijkheden met sociale processen.’

Volgens hem zit hier juist ook de opdracht voor hem en zijn collega's. ‘We moeten onszelf in de positie brengen om bij te sturen. Dit vraagt om besef van de impact van technologie en voorzichtigheid bij de toepassing ervan. Dan kunnen we bijsturen, in plaats van alleen maar volgen.’

Het is tijd om hem een dilemma voor te leggen. Stel dat die slimme technologie leidt tot meer, beter en leuker leren. Is er dan nog wel een andere keuze voor montessorionderwijs? Dorrestijn: ‘Ja, dit is wel een voorbeeld van doorgeschoten technisch denken. Omdat het logisch en efficiënt is, moet het ook. Ons ethische oordeel hangt daar dan volledig van af. En dan gebruik ik toch even twee begrippen van de filosoof Michel Foucault. Als de technologie effectief en efficiënt is en daarom breed wordt ingezet, dan werkt technologie “disciplinerend”. Dan is er weinig ruimte voor een zelf, voor je eigen ontplooiing. Het andere begrip van Foucault hier is “zelfzorg”. Het is belangrijk om het initiatief te houden of terug te pakken, tegen de disciplinerende tendens van technologie in. Dan kan je prima zelf kiezen om technologie te gebruiken om jezelf te verbeteren. Technologiegebruik wordt negatief wanneer het omslaat van zelfzorg naar disciplineren en je in feite zelf geen partij meer bent.’

EIGEN WAARDEN

De vraag is dus hoe technologie in onderwijs ingezet kan worden. Wat hebben leerkrachten hiervoor nodig? Volgens Steven Dorrestijn moet je de technologie in ieder geval niet op zijn beloop laten: ‘Technologie heeft de neiging om iets te ver te gaan. Aan het roer blijven vraagt inspanning, bewustzijn daarvan, vaardigheden en ook kennis.’ Maar vooraf aan dat alles moet besloten worden over het wel of niet inzetten van de technologie, stelt hij: ‘Je moet in ieder geval alle belangen zien van de mensen die het aanpakken. En de vraag stellen welke waarden de technologie ademt en hoe die aansluiten bij je eigen waarden. Leveranciers van technologie hebben andere belangen. Als je ergens aan werkt ben je er vaak van overtuigd dat er de goede waarden achter zitten of denk je allicht dat de technologie neutraal is. Maar dat is zelden zo.’

De opdracht voor montessorionderwijs is dan ook niet gering, zegt hij: ‘Vanuit je waarden keuzes maken, in control blijven en goed kijken naar de impact ervan, in de volle breedte.’

BIOGRAFIE

Dr. Steven Dorrestijn is lector Ethiek & Technologie aan de Hogeschool Saxion. Met zijn onderzoeksgroep ontwikkelt hij werkvormen om ethiek en technologie praktisch te maken, zoals de ‘*Product Impact Tool*’ en de ‘*Ethical Readiness Check*’. De onderzoekslijn ‘Wijs met techniek’ richt zich op inbedding van ethische reflectie op techniek in het onderwijs.